

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Yksityishenkilö

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Esityksessä on kannatettavia asioita, kuten sosiaalihuollon painopisteen kohdistaminen enemmän ennaltaehkäisevämpään suuntaan, oikea-aikaiseen ja varhaiseen tukeen. Lisäksi tärkeää on selkiyttää sosiaalialan ammatillisen asiantuntijatyön asemaa ja sujuvoittaa palveluprosessia. Päällekkäistä kirjaamista on syytä vähentää ja asiakkaiden turhaa odottelua, esimerkiksi palvelutarpeen arvioinnin liiallista kestoa on tärkeää välttää.

Ministeriön valmistelemat keinot, erityisesti sääntelyn keventäminen ja hallinnollisten rakenteiden purkaminen, uhkaavat kuitenkin merkittävästi asiakkaiden oikeusturvaa ja sosiaalihuollon pitkäjänteistä vaikuttavuutta, jonka eteen on tehty paljon työtä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen nostamista ensisijaisiksi tuen muodoiksi. Ehdotuksessa korostetaan asiakasprosessin keventämistä esimerkiksi uudistamalla palvelutarpeen arviointia, asiakassuunnitelmaa ja omatyöntekijyyttä sekä keventämällä kirjaamisvelvoitteita. Lisäksi ehdotetaan luopumista sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskevista hallintopäätöksistä. Näen, että nämä muutokset heikentävät asiakkaan mahdollisuuksia saada perusteltuja, läpinäkyviä ja oikeudenmukaisia palveluja. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat luonteeltaan suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä. Ilman selkeitä arviointi- ja

suunnittelurakenteita on vaarana, että työ muuttuu enemmän sattumanvaraiseksi eikä tue asiakkaan tilanteen kestävää muutosta ja sen seuraamista.

Ehdotuksessa esitetty kirjaamisen keventäminen ja sääntelyn siirtäminen asiakastietolakiin herättää vakavaa huolta asiakas- ja oikeusturvan näkökulmasta. Huolellinen ja perusteltu dokumentointi on keskeinen edellytys ammatilliselle harkinnalle, palvelujen jatkuvuudelle, vaikuttavuuden arvioinnille sekä asiakkaan että työntekijän oikeusturvalle. Kirjaamisvelvoitteita ei voida keventää ilman riskiä asiakasturvallisuuden heikkenemisestä. On tärkeää kehittää ja parantaa kirjaamisen toimintatapoja ja tuoda myös uutta teknologiaa sen tueksi, kuten tekoälyratkaisuja. Kuitenkaan kirjaamisen vähentämisen ja sujuvoittamisen tarpeet ja tavoitteet tulee käydä huolellisesti läpi, ennen radikaaleja ratkaisuja. Kirjaaminen on ammattilaisen tärkeä työväline, ajattelun ja reflektoinnin työkalu, ei pelkkä taakka.

Näen ehdotuksessa ristiriitaisena omatyöntekijäsääntelyn väljentämisen, kun samaan aikaan terveydenhuollossa vahvistetaan omalääkärimallia. Tutkimusnäyttö tukee omatyöntekijämallia erityisesti luottamuksellisen asiakassuhteen ja kokonaisvaltaisen tilannearvion rakentumisessa. Mallin heikentäminen lisää vastuun hajautumista ja epäselvyyttä asiakkaan palvelukokonaisuuden hallinnassa.

Eriyisen huolestuttavina näen esitykset työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalvelujen yhdistämisestä ja yksinkertaistamisesta. Kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus ovat olleet monelle asiakkaalle ratkaisevia osallisuuden, elämäntilanteen ja työelämään kiinnittymisen kannalta. Ehdotetut muutokset uhkaavat jättää heikoimmassa asemassa olevat asiakkaat riittämättömän tuen varaan, mikä hyvin todennäköisesti lisää syrjäytymisvaaraa ja pitkäaikaistyöttömyyttä sen sijaan, että parantaisivat työllisyyttä ja tukisivat asiakkaan elämäntilannetta ja kuntoutumista kohti yhteiskunnan täysivaltaista jäsentä.

Ennen lainvalmistelun jatkamista on välttämätöntä tehdä perusteellinen vaikutusten arviointi erityisesti asiakkaiden oikeusturvan, palvelujen laadun ja pitkän aikavälin yhteiskunnallisten kustannusten näkökulmasta.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Esityksen tavoitteeksi piiryy voimakas palvelujen uudistamisen tarve. Ennaltaehkäisevä työ ja oikea-aikainen tuki asiakkaille ovat tarkoituksenmukaisia. Kuitenkin esityksessä ehdotetaan rajujakin

aiemmassa laissa olevien palvelujen poistamisia sekä palvelurakenteen tiivistämistä ja sääntelyn vähentämistä, jolla voi olla myös haitallisia vaikutuksia.

Muutosehdotukset vaativat huolellista analysointia sekä resursseja organisaatioihin. Esityksessä ei myöskään oteta kantaa, miten paljon työtä muutokset vaativat myös esimerkiksi ICT puolella. Viime vuosien aikana on uudistettu voimakkaasti sosiaalihuollon rakenteista kirjaamista sekä päivitetty tietojärjestelmiä vastaamaan THL:n rakenteita. Kirjaamiseen liittyvät muutokset ja lainsäädännön muutokset tuovat isoja muutoksia ICT puolelle sekä käyttäjien toimintatapoihin, mikä vaatii huolellista muutosjohtamista.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

-

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

-

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

On hyvä, että esitys pohjautuu siihen, että sekä sosiaalityöllä että sosiaaliohjauksella vastataan asiakkaiden tarpeisiin ilman, että niiden pitäisi olla erillisinä palveluina. Riskinä on kuitenkin se, että jos luovutaan sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskevista hallintopäätöksistä, saattaa asiakkaan mahdollisuudet saada perusteltuja, läpinäkyviä ja oikeudenmukaisia palveluja heikentyä. Hallintopäätökset eivät ole pelkästään hallinnollinen muodollisuus, vaan ne turvaavat asiakkaan oikeusturvaa, mahdollistavat päätösten arvioinnin ja tarvittaessa muutoksenhaun. Lisäksi sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat luonteeltaan suunnitelmallista, tavoitteellista ja pitkäjänteistä työskentelyä. Mikäli päätöksenteon ja dokumentoitujen suunnitelmien roolia vähennetään, on vaarana, että työ muuttuu hajanaisemmaksi ja tilannekohtaisemmaksi. Tällöin asiakkaan tilanteen systemaattinen seuranta ja vaikuttavuuden arviointi vaikeutuvat, mikä voi heikentää kestävien muutosten saavuttamista. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää varmistaa, että sekä sosiaaliohjaus että sosiaalityö toteutuvat rakenteellisesti ja sisällöllisesti tavalla, joka tukee asiakkaan etua, oikeusturvaa ja palvelujen laatua.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Tässä ehdotuksessa on riskejä asiakkaiden eriarvoistumiseen sekä asiakkaiden saamiin riittäviin palveluihin. Koska esityksessä ei lapsiperhepalvelua määritellä tarkasti, on hyvinvointialueille todennäköisesti variaatiota siinä, miten tarpeisiin vastataan. Lisäksi selkeänä heikennyksenä ja jopa vaaratekijänä lasten hyvinvointia kohtaan näen kasvatus- ja perheneuvonnan säätelyn erillispalveluna poistamisen. On riski, että perheneuvoloissa olevaa vankkaa osaamista ei pystytä samassa määrin tarjoamaan sosiaalihuollon lapsiperhepalveluissa. Tämän erityisosaamisen säilyminen on jatkossakin turvattava.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus ovat monelle asiakkaalle ratkaisevia osallisuuden, elämänhallinnan ja työelämään kiinnittymisen kannalta. Ehdotetut muutokset uhkaavat jättää heikoimmassa asemassa olevat asiakkaat riittämättömän tuen varaan, mikä hyvin todennäköisesti lisää syrjäytymisvaaraa ja pitkäaikaistyöttömyyttä sen sijaan, että parantaisivat työllisyyttä ja tukisivat asiakkaan elämänhallintaa ja kuntoutumista kohti yhteiskunnan täysivaltaista jäsentä. Näen, ettei sosiaalista kuntoutusta ja kuntouttavaa työtoimintaa ole järkevää lakkauttaa palveluna.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

-

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

-

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Päällekkäisten ja liian pitkään kestävien palvelutarpeen arviointien vähentäminen on kannatettavaa. Myös asiakassuunnitelmaa on hyvä tarkastella etenkin sen työlääksi koetun kirjaamisen näkökulmasta. Kuitenkin sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat luonteeltaan suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä. Ilman selkeitä arviointi- ja suunnittelurakenteita on vaarana, että työ muuttuu enemmän sattumanvaraiseksi eikä tue asiakkaan tilanteen kestävää muutosta ja sen seuraamista. Näen ehdotuksessa hyvin ristiriitaisena omatyöntekijäsäätelyn väljentämisen, kun samaan aikaan

terveydenhuollossa vahvistetaan omalääkärimallia. Tutkimusnäyttö tukee omatyöntekijämallia erityisesti luottamuksellisen asiakassuhteen ja kokonaisvaltaisen tilannearvion rakentumisessa. Mallin heikentäminen lisää vastuun hajautumista ja epäselvyyttä asiakkaan palvelukokonaisuuden hallinnassa.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Sinällään kannatettavaa, että esityksessä korostetaan sosiaalityön erityisosaamista. Kuitenkin riskinä on se, että sosiaalityö rajoittuu nyt aika tiukasti vain erityiseen tukeen, millä voi olla seurauksia esimerkiksi ennaltaehkäisevän sosiaalityön vähenemiseen sekä sosiaalityöntekijöiden määrän vähentämiseen. Toivon mukaan tilanne ei johda siihen, että kustannusten säästöjen vuoksi sosiaalihuollon asiantuntijatehtävissä toimivien koulutus pohjaa lähdetään alentamaan. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen koulutus on hyvin erilaista ja ammatilliset osaamiset liittyvät erilaisiin tehtäviin. On tärkeää pitää kiinni molemmista ammanteista ja niiden taustalla olevan osaamisen hyödyntämisestä.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

On tärkeää kehittää ja parantaa kirjaamisen toimintatapoja ja tuoda myös uutta teknologiaa sen tueksi, kuten tekoälyratkaisuja. Kuitenkaan kirjaamisen vähentämisen ja sujuvoittamisen tarpeet ja tavoitteet tulee käydä huolellisesti läpi, ennen radikaaleja ratkaisuja. Kirjaaminen on ammattilaisen tärkeä työväline, ajattelun ja reflektoinnin työkalu, ei pelkkä taakka. Ehdotuksessa esitetty

kirjaamisen keventäminen ja sääntelyn siirtäminen asiakastietolakiin herättää vakavaa huolta asiakas- ja oikeusturvan näkökulmasta. Huolellinen ja perusteltu dokumentointi on keskeinen edellytys ammatilliselle harkinnalle, palvelujen jatkuvuudelle, vaikuttavuuden arvioinnille sekä asiakkaan että työntekijän oikeusturvalle. Kirjaamisvelvoitteita ei voida keventää ilman riskiä asiakasturvallisuuden heikkenemisestä.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

-

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

-

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

-

Ylönen Katri
Jyväskylän ammattikorkeakoulu